

УДК 658.003.01

[https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-05](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-05)

ПРОЦЕНКО ВАЛЕНТИНА

доктор економічних наук, доцент,
проректор з забезпечення якості освіти,
Одеський національний медичний університет,
м. Одеса, Україна
ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0003-4299-1298>

УС ЮЛІЯ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту,
Українська інженерно-педагогічна академія,
м. Харків, Україна
ORCIDiD: <https://orcid.org/0000-0003-2523-405X>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Потреба у впровадженні соціально-економічних інструментів для забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України пов'язана з еволюцією процесу управління, що спричинена розвитком науково-технічного прогресу, наукомісткістю управлінського процесу, складністю виробничих процесів та зростаючою вибагливістю учасників ринкових відносин. Сьогодні актуальними стають лише ті підходи до управління, які дозволяють швидко реагувати на мінливу ринкову ситуацію, кваліфіковано приймати управлінські рішення, оперативно задовольняти вимоги споживачів, мінімізуючи при цьому витрати. Оскільки основним завданням ринку як інтегрованої виробничої системи є швидке та якісне задоволення всебічних потреб споживачів, то виникає потреба у пошуку нових шляхів оптимізації збалансованого розвитку. Умовою високорентабельної діяльності суб'єктів фармацевтичного ринку України є активна інноваційно-інвестиційна діяльність, яка в умовах ринку пов'язана із значним ризиком внаслідок коливань ринкової кон'юнктури, загострення конкурентної боротьби, швидким «старінням» товарів, необхідністю залучення позикових коштів та іншими факторами. Таким чином, найголовнішим соціально-економічним інструментом збалансованого розвитку є «ризик – прибутковість», тобто орієнтація на високоприбуткову діяльність, яка передбачає впровадження ризикових проєктів

© Українська інженерно-педагогічна академія

© ГО «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами»

© Проценко В., Ус Ю.

і спряжена з імовірністю зниження фінансової стійкості. Науково обґрунтоване управління соціально-економічними інструментами для забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України потребує не тільки його своєчасної діагностики і оцінки, але і наявності ефективної фінансової стратегії. Фінансова стратегія фармацевтичного ринку має за мету комплексне наукове обґрунтування напрямків фінансового забезпечення діяльності, та на цій підставі, розроблення орієнтирів управління фінансами на перспективу. Вона повинна охоплювати таке коло питань: обґрунтування ефективних методів і напрямків впливу соціально-економічних інструментів на забезпечення збалансованого розвитку стратегічного періоду; оптимізація пропорцій розподілу майбутніх доходів; аналіз можливостей використання нових соціально-економічних інструментів та джерел фінансування; вибір найбільш ефективних напрямків використання соціально-економічних ресурсів.

Ключові слова: соціально-економічні інструменти; забезпечення; збалансований розвиток; система; стратегія.

Вступ. Ефективне використання соціально-економічних інструментів забезпечує збалансований розвиток для фармацевтичного ринку України, стабільну конкурентну перевагу фармацевтичних підприємства, підвищує прибутковість функціонування, фінансову стійкість. В кінцевому підсумку всі ці аспекти обумовлюють позитивну динаміку розвитку фармацевтичного ринку. І навпаки, неефективність застосування визначених інструментів призводить до погіршення фінансових результатів діяльності ринку, втрати конкурентних позицій, посилює його залежність від зовнішніх джерел фінансування, що впливає на зменшення ефективності управління збалансованим розвитком.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Останнім часом вчені-економісти все більше приділяють увагу вивченням питань забезпечення збалансованого розвитку, серед яких К. Камерон[1], А. Кампбел [2], Л. Мілтон [3], Т. Фрісс [4] та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць, теоретичні, методичні та прикладні аспекти цього питання потребують детальнішого дослідження.

Метою даної статті є удосконалення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку на основі соціально-економічних інструментів.

Виклад основного матеріалу. Потреба у впровадженні соціально-економічних інструментів для забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України пов'язана з еволюцією процесу управління, що спричинена розвитком науково-технічного прогресу, наукомісткістю управлінського процесу, складністю виробничих процесів та зростаючою вибагливістю учасників ринкових відносин. Сьогодні актуальними стають лише ті підходи до управління, які дозволяють швидко реагувати на мінливу ринкову ситуацію, кваліфіковано приймати управлінські рішення, оперативно задовольняти вимоги споживачів, мінімізуючи при цьому витрати. Оскільки основним завданням ринку як інтегрованої виробничої системи є швидке та якісне задоволення всебічних потреб споживачів, то виникає потреба у пошуку нових шляхів оптимізації збалансованого розвитку (рис. 1).

Збалансований розвиток	Вплив соціально-економічних інструментів	Контроль
1. Управління процесами створення та відтворення необхідних активів для розвитку. 2. Управління процесами формування персоналу, його підготовки та перепідготовки, поліпшення якісного складу. 3. Управління інвестиційними ресурсами та інвестиційними ризиками. 4. Управління процесами забезпечення нормативного значення прибутковості або її максимізації.	1. Управління розробкою нових інструментів впливу. 2. Управління формуванням цін на об'єкти збалансованого розвитку. 3. Управління матеріально-технічним забезпеченням збалансованого розвитку. 4. Управління організацією взаємодії між учасниками діяльності.	1. Координація управлінської діяльності, спрямованої на досягнення кінцевих цілей збалансованого розвитку. 2. Інформаційна і консультативна підтримка прийняття управлінських рішень. 3. Створення і забезпечення функціонування загально-інформаційної системи управління розвитком. 4. Забезпечення раціональності управлінського процесу.

Рис.1. Вплив соціально-економічних інструментів на забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України

На рис.2 наведено середні значення показників фінансової стійкості фармацевтичного ринку за 10 місяців 2022 року.

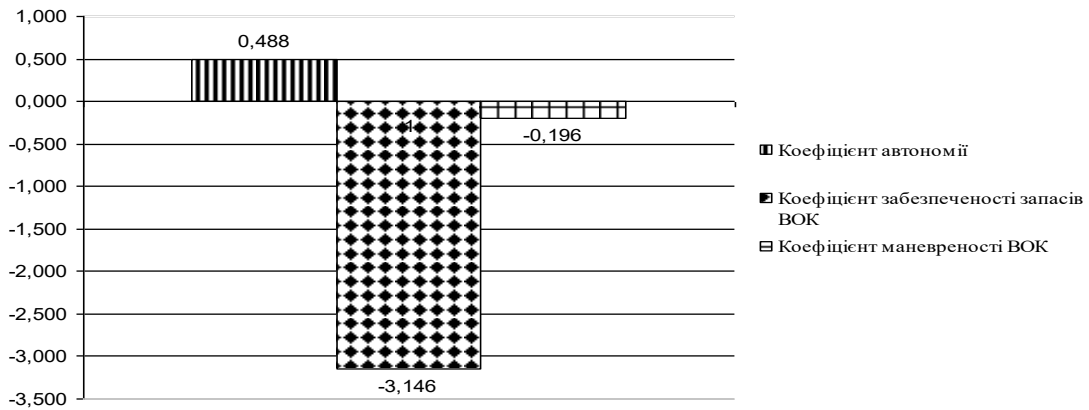

Рис.2. Середні значення показників фінансової стійкості фармацевтичного ринку України за 10 місяців 2022 року [5]

З рисунку стає очевидним, що не всі суб'єкти ринку не завжди забезпечують себе власними коштами та матеріальними запасами. Тобто зазначені суб'єкти ринку не мають навіть малої частини власного капіталу, яка б була джерелом покриття їх поточних активів. Внаслідок цього і коефіцієнт маневреності власного капіталу приймає негативне значення. Такий стан речей аж ніяк не можна назвати позитивним. Це свідчить про те, що фінансові ресурси на деяких фармацевтичних підприємствах сформовані не раціонально і потребують перегляду політики їх формування.

На рис.3 наведено середні значення показників рентабельності фармацевтичного ринку за 10 місяців 2022 року.

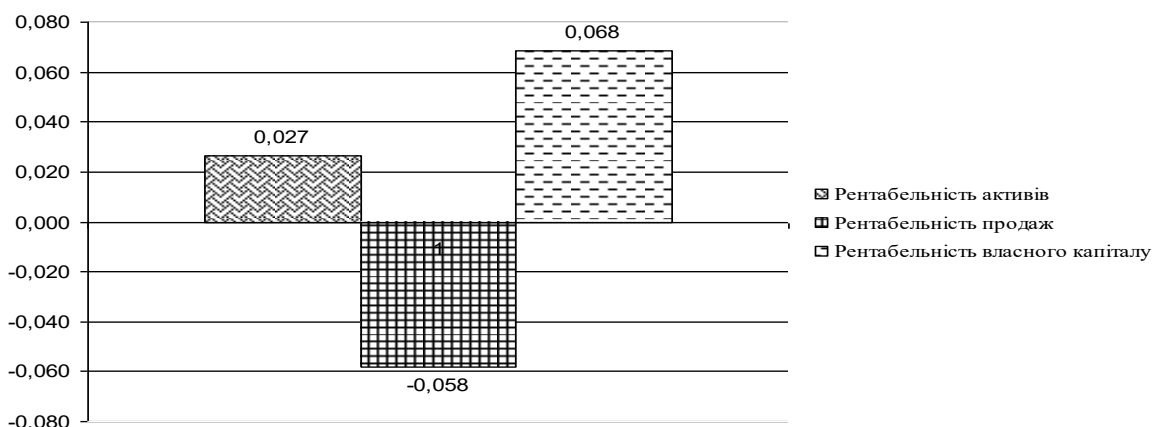

Рис.3. Середні значення показників рентабельності фармацевтичного ринку України за 10 місяців 2022 року [5]

Виходячи з даних, наведених на рис.3, можна зробити висновок, що в цілому по галузі спостерігається збиткова рентабельність продаж. Це свідчить про неефективну виробничу діяльність підприємств у 2022 році. Річ у тому, що підвищення ліквідності пов'язане з необхідністю підвищення рівня поточних активів, (у тому числі грошових коштів на рахунках підприємств, засобів в розрахунках, запасів), що можна розглядати як певну форму їх іммобілізації, яка обумовлює уповільнення обігу. Як правило, в умовах бурхливого росту і освоєння ринку підприємства відчують певні ускладнення, пов'язані з недостатністю грошових коштів. Забезпечити одночасно високу ліквідність і високу динамічність розвитку – досить складно, тому мова повинна йти про пошук оптимальних для кожного підприємства пропорцій сполучення цих двох різноспрямованих цілей для покращення впливу соціально-економічних інструментів для забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України. Завданням збалансованого розвитку є вибір таких пріоритетів, які б, з одного боку, відповідали потенціалу фармацевтичного ринку, з іншого – забезпечували його економічний та збалансований розвиток (рис. 4).

Рис. 4. Стратегічні завдання забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України

Умовою високорентабельної діяльності суб'єктів фармацевтичного ринку України є активна інноваційно-інвестиційна діяльність, яка в умовах ринку пов'язана із значним ризиком внаслідок коливань ринкової кон'юнктури, загострення конкурентної боротьби, швидким «старінням» товарів, необхідністю залучення позикових коштів та іншими факторами. Таким чином, найголовнішим соціально-економічним інструментом збалансованого розвитку є «ризик – прибутковість», тобто орієнтація на високоприбуткову діяльність, яка передбачає впровадження ризикових проектів і спряжена з імовірністю зниження фінансової стійкості (рис. 5).

Науково обґрунтоване управління соціально-економічними інструментами для забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України потребує не тільки його своєчасної діагностики і оцінки, але і наявності ефективної фінансової стратегії. Фінансова стратегія фармацевтичного ринку має за мету комплексне наукове обґрунтування напрямків фінансового забезпечення діяльності, та на цій підставі, розроблення орієнтирів управління фінансами на перспективу. Вона повинна охоплювати таке коло питань: обґрунтування ефективних методів і напрямків впливу соціально-економічних інструментів на забезпечення збалансованого розвитку стратегічного періоду; оптимізація пропорцій розподілу майбутніх доходів; аналіз можливостей використання нових соціально-економічних інструментів та джерел фінансування; вибір найбільш ефективних напрямків використання соціально-економічних ресурсів [2-4, 6, 10]. При розробці загальної стратегії необхідно врахувати, що вона повинна бути спрямована на реалізацію тактичної стратегії фармацевтичного ринку і упорядкування її цілям та напрямкам. Але поряд із цим треба мати на увазі, що соціально-економічна стратегія водночас і сама впливає на формування загальної стратегії збалансованого розвитку фармацевтичного ринку.

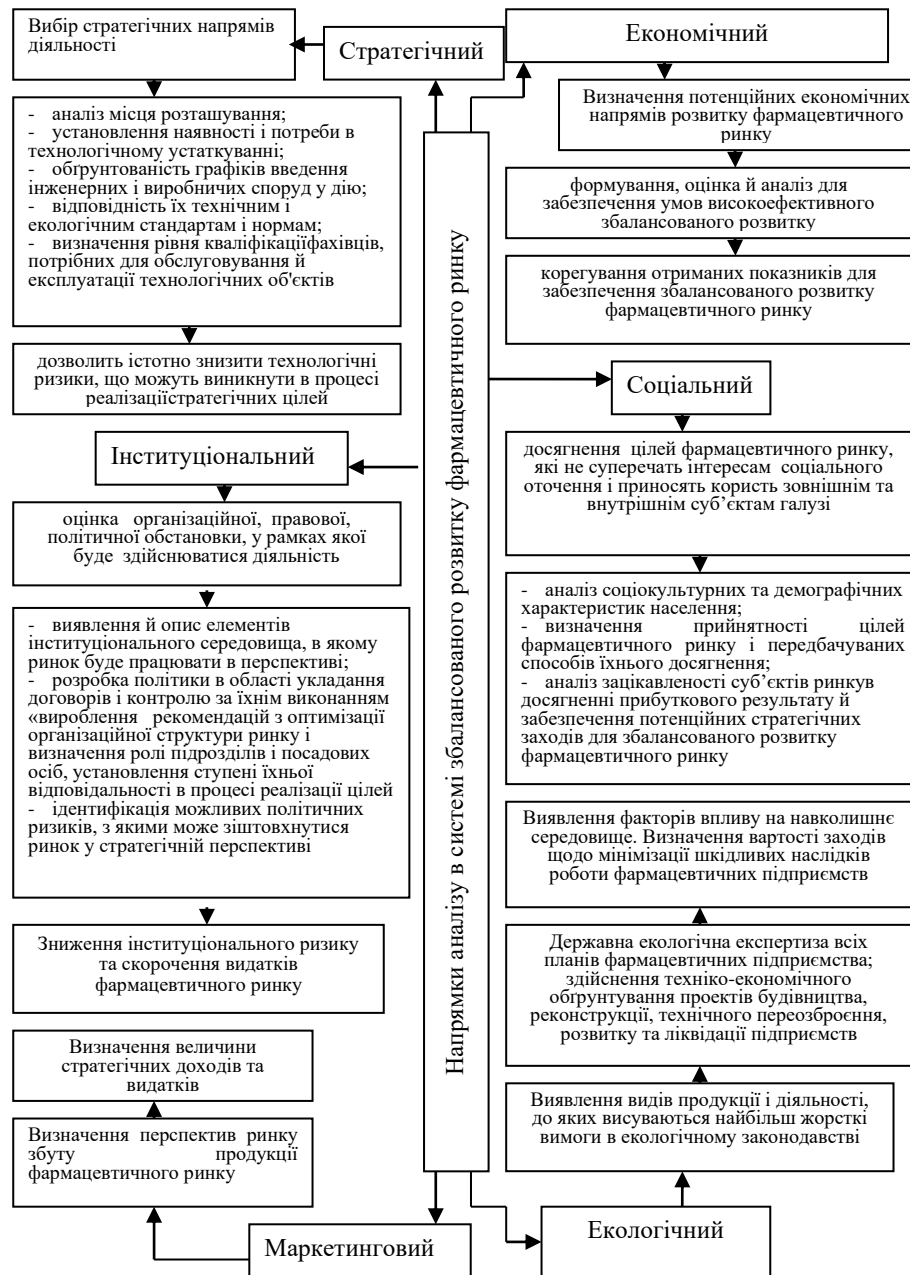

Рис.5. Характеристика напрямів аналізу в системі збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України

Це пов'язано з тим, що загальна стратегія фармацевтичного ринку, в більшості випадків, обумовлена тенденціями розвитку товарного ринку (ринку препаратів або факторів виробництва), в той час як фінансова стратегія значною мірою пов'язана з тенденціями розвитку окремих сегментів соціально-

економічного ринку. Якщо тенденції товарного і фінансового ринків не співпадають, може виникнути ситуація, коли цілі загальної стратегії не можуть бути реалізовані внаслідок фінансово-економічних обмежень [1, 7-8]. В цьому випадку вносяться певні корективи в загальну соціально-економічну стратегію фармацевтичного ринку. По-перше, визначена стратегія фармацевтичного ринку повинна бути адекватна умовам зовнішнього середовища: стану фінансового ринку, ситуації і тенденціям розвитку фармацевтичного ринку, умовам конкурентної боротьби на ньому та інше. По-друге, вона повинна відповідати соціально-економічним ресурсам ринку, оскільки цілі фінансової стратегії можуть бути досягнуті тільки в тій мірі, в якій вони забезпечені необхідними ресурсами. Тому оптимальна соціально-економічна стратегія – це завжди компроміс між потребами і ресурсами. По-третє, цілі впливу соціально-економічних інструментів на забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку України повинні відповідати інтересам персоналу і власників фармацевтичних підприємств. Тобто необхідна система мотивацій, яка б стимулювала членів організації ринку на досягнення стратегічних планів.

Висновки. Отже, соціально-економічна стратегія фармацевтичного ринку може бути охарактеризована, як узагальнююча модель довгострокових дій, необхідних для досягнення загальних цілей ринку шляхом координації і оптимального розподілу фінансових ресурсів фармацевтичних підприємств із врахуванням особливостей функціонування його зовнішнього і внутрішнього середовища. Найважливішим етапом алгоритму розробки соціально-економічної стратегії хіміко-фармацевтичного підприємства є обґрунтування ключових напрямків його фінансової діяльності. Другим етапом формування стратегії збалансованого розвитку є стратегічний аналіз. Грамотно проведена діагностика сильних і слабких сторін діяльності фармацевтичного ринку дає реальну оцінку його фінансових ресурсів і можливостей досягнення намічених цілей. Але поряд з аналізом головних факторів внутрішнього середовища, які

суттєво впливають на збалансований стан фармацевтичного ринку, необхідна також діагностика зовнішнього оточення, для того, щоб оцінити потенційні загрози розвитку ринку в майбутньому, можливості залучення додаткових джерел фінансування і використання нових соціально-економічних інструментів. Третій етап розробки соціально-економічної стратегії збалансованого розвитку пов'язаний із вибором оптимальної для ринку фінансової стратегії. Він передбачає, по-перше, визначення альтернативних соціально-економічних стратегій, які можуть базуватися на використанні як власних фінансових ресурсів ринку, так і на фінансуванні за рахунок зовнішніх джерел. По-друге, вибір кращої соціально-економічної стратегії у відповідності з цілями фармацевтичного ринку, його ресурсами і допустимим для нього рівнем ризику. Контроль за реалізацією фінансових планів (бюджетів) базується на побудові системи фінансового моніторингу, завдяки якому визначаються розміри відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від планових, аналізуються причини, що обумовили ці відхилення, і визначається перелік дій, спрямованих на нормалізацію впливу соціально-економічних інструментів на забезпечення збалансованого розвитку фармацевтичного ринку.

Використана література

1. Cameron K. S. Diagnosing and Changing Organizational Culture. Based on the Competing Values Framework / K. S. Cameron, R. E. Quinn. – 3rd ed. – New Jersey : Printice Hall, 2011. – 288 p.
2. Campbell A. Do You Well-Designed Organization / A. Campbell, M. Goold // Harvard Business Review. – 2002. – March. – P. 117-124.
3. Corporate Restructuring: A guide to creating the premium-valued company / editor in chief : Milton L. Rock, Robert H. Rock, James Kristie. – New York : McGraw-Hill Publishing Company, 1990. – 310 p.
4. Frese T. Grundlagen Organisation: Konzept – Prinzipien – Strukturen / T. Frese. – Wiesbaden: Gabler, 1999. – 678 s.
5. Khanin S., Derhaliuk M., Arefieva O., Murashko M., Nusinova O. Organizational-Economic Mechanism of Providing Sustainability of the Region's

Development Based on the Impact of the Potential-Forming Space in the Conditions of the Creative Economy Formation. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.2, February 2022. pp. 348-356.

6. Korytko T., Piletska S, Arefieva O, Pidhora Ye, Pryimakova Yu. Formation Of Organizational And Economic Mechanism Of Motivation Of Increase Of Investment Activity Of The Enterprise. Financial and credit activity: problems of theory and practice. № 4 (35). 2020. p.p. 418-425

7. Kuzior A, Arefieva O, Kovalchuk A, Brožek P, Tytykalo V. Strategic Guidelines for the Intellectualization of Human Capital in the Context of Innovative Transformation. Sustainability. 2022; 14(19):11937. DOI: <https://doi.org/10.3390/su141911937>. URL : <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/19/11937>.

8. Kuzior Aleksandra, Arefieva Olena, Vovk Olha, and Brožek Paulina. Innovative Development of Circular Systems While Ensuring Economic Security in the Industry. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. 2022, 8(3), <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>. URL: <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>.

9. Kuzior Aleksandra, Arefieva Olena, Poberezhna Zarina, Ihumentsev Oleksiy. The Mechanism of Forming the Strategic Potential of an Enterprise in a Circular Economy. Sustainability. 2022. 14. 3258.

10. Luchyshyn I.V. Substantiation of efficiency of management of financial stability of the enterprise on base of Ltd. «Kolegia-2015» [Manuscript]: comprehensive thesis for obtaining the qualification master's degree in 073 / Ihor Luchyshyn; TNTU. – Ternopil [b. in.], 2019 – 161 p.

References

1. Cameron K. S. Diagnosing and Changing Organizational Culture. Based on the Competing Values Framework / K. S. Cameron, R. E. Quinn. – 3rd ed. – New Jersey : Printice Hall, 2011. – 288 p.

2. Campbell A. Do You Well-Designed Organization / A. Campbell, M. Goold // Harvard Business Review. – 2002. – March. – P. 117-124.

3. Corporate Restructuring: A guide to creating the premium-valued company / editor in chief : Milton L. Rock, Robert H. Rock, James Kristie. – New York : McGraw-Hill Publishing Company, 1990. – 310 p.

4. Frese T. Grundlagen Organisation: Konzept – Prinzipien – Strukturen / T. Frese. – Wiesbaden: Gabler, 1999. – 678 s.

5. Khanin S., Derhaliuk M., Arefieva O., Murashko M., Nusinova O. Organizational-Economic Mechanism of Providing Sustainability of the Region's Development Based on the Impact of the Potential-Forming Space in the Conditions of the Creative Economy Formation. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.2, February 2022. pp. 348-356.

6. Korytko T., Piletska S, Arefieva O, Pidhora Ye, Pryimakova Yu. Formation Of Organizational And Economic Mechanism Of Motivation Of Increase Of Investment Activity Of The Enterprise. Financial and credit activity: problems of theory and practice. № 4 (35). 2020. p.p. 418-425

7. Kuzior A, Arefieva O, Kovalchuk A, Brožek P, Tytykalo V. Strategic Guidelines for the Intellectualization of Human Capital in the Context of Innovative Transformation. Sustainability.2022; 14(19):11937. DOI: <https://doi.org/10.3390/su141911937>. URL : <https://www.mdpi.com/2071-1050/14/19/11937>.

8. Kuzior Aleksandra, Arefieva Olena, Vovk Olha, and Brožek Paulina. Innovative Development of Circular Systems While Ensuring Economic Security in the Industry. Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. 2022, 8(3), <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>. URL: <https://doi.org/10.3390/joitmc8030139>.

9. Kuzior Aleksandra, Arefieva Olena, Poberezhna Zarina, Ihumentsev Oleksiy. The Mechanism of Forming the Strategic Potential of an Enterprise in a Circular Economy. Sustainability. 2022. 14. 3258.

10. Luchyshyn I.V. Substantiation of efficiency of management of financial stability of the enterprise on base of Ltd. «Kolegia-2015» [Manuscript]: comprehensive thesis for obtaining the qualification master's degree in 073 / IhorLuchyshyn; TNTU. – Ternopil [b. in.], 2019 – 161p.

V. Protsenko

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
vice-rector for ensuring the quality of education,
Odesa National Medical University, Odesa, Ukraine

Y. Us

Ph.D in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Economics and Management Department,
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, Ukraine

SOCIO-ECONOMIC TOOLS FOR ENSURING BALANCED DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN PHARMACEUTICAL MARKET

Abstract. The need to implement socio-economic tools to ensure the balanced development of the pharmaceutical market of Ukraine is related to the evolution of the management process, which is caused by the development of scientific and technical progress, the complexity of the management process, the complexity of production processes, and the growing fastidiousness of participants in market relations. Today, only those approaches to management are becoming relevant, which allow you to quickly react to the changing market situation, make qualified

management decisions, promptly satisfy the demands of consumers, while minimizing costs. Since the main task of the market as an integrated production system is the quick and high-quality satisfaction of the comprehensive needs of consumers, there is a need to find new ways to optimize balanced development. A condition for profitable activity of the subjects of the pharmaceutical market of Ukraine is active innovation and investment activity, which in market conditions is associated with significant risk due to fluctuations in the market situation, intensifying competition, rapid "aging" of goods, the need to attract loan funds and other factors . Thus, the most important socio-economic tool of balanced development is "risk-profitability", i.e. orientation to high-profit activity, which involves the implementation of risky projects and is coupled with the probability of a decrease in financial stability. Scientifically based management of socio-economic tools to ensure the balanced development of the pharmaceutical market of Ukraine requires not only its timely diagnosis and assessment, but also the presence of an effective financial strategy. The financial strategy of the pharmaceutical market is aimed at comprehensive scientific substantiation of the areas of financial support of activities, and on this basis, the development of financial management guidelines for the future. It should cover the following range of issues: substantiation of effective methods and directions of influence of socio-economic tools to ensure balanced development of the strategic period; optimization of future income distribution proportions; analysis of the possibilities of using new socio-economic tools and sources of financing; selection of the most effective directions for the use of social and economic resources.

Keywords: socio-economic tools; software; balanced development; system; strategy.